

Arkivsaksnr. 25/1673

<u>Sak</u>	<u>Utvalg</u>
009/26	Sametingsrådet – plenumsaker
016/26	Sametingets plenum
004/26	Plan og finanskomiteen

Saksframlegg

Bakgrunn

Sametinget har tilkjennegitt sitt syn på motorferdselloven og motorferdselregelverket overfor statens organer gjentatte ganger opp gjennom årene, og Sametingets syn på saken skal i grunnen være godt kjent for både regjeringen og Stortinget. Sametinget har i den sammenhengen pekt på at gjeldende regelverk og praksis ikke ivaretar hensynet til samisk naturhusholdning og tilgang til høstingsområder i tilstrekkelig grad. Sametinget har derfor lenge ment at regelverket må justeres for å ivareta nevnte hensyn.

Forarbeidet til proposisjonen med ny motorferdsellov ble gjort gjennom Motorferdsellovutvalget, som regjeringen opprettet 3. september 2021. Dette ble gjort uten konsultasjoner og forutgående prosess med Sametinget. Etter påtrykk fra Sametinget ble det derfor etter hvert oppnevnt en samisk representant til referansegruppa for utvalget. Men dette og utvalgssammensetningen har etter Sametingets syn fortsatt ikke ivaretatt hensynet til alle samers tradisjonelle bruk av utmark på en tilfredsstillende måte i forbindelse med utvalgsarbeidet.

Sametinget kom med innspill til Motorferdsellovutvalgets arbeid etter behandlingen i plenum i mars 2023. Motorferdsellovutvalget overrakte sin rapport, NOU 2024-10 - Ny motorferdsellov, til Klima- og miljøministeren 21. mai 2024. Sametinget i plenum kom med uttalelse til NOU 'en etter behandlingen av saken i september 2024.

NOU 2024:10 – ny motorferdsellov

Motorferdsellovutvalgets lovforslag i NOU 2024:10 la ikke opp til mer motorferdsel enn i dag, og man understreket der at visse unntak skulle lovfestes og at kommunene får adgang til å tillate noe ferdsel for ytterligere formål. Det skal etter lovforslaget også stort sett være like regler for hele landet, med noen geografiske avgrensninger der de er godt begrunnet.

Samisk kulturutøvelse ble behandlet i et eget kapittel i Motorferdsellovutvalgets rapport. Utvalget foreslo å skrive samisk kulturutøvelse inn i formålsparagrafen, men motorferdsel i forbindelse med *meahcásteapmi* (tradisjonell utmarksbruk), og *birgejupmi* (selvforsyning) som innebærer blant annet jakt, sanking og innlandsfiske, ble etter Sametingets syn likevel ikke ivaretatt gjennom lovforslaget

Sametingets bekymringer om utvalgssammensetningen viste seg derfor å være velbegrunnede. Reindriften, som ved Norske Reindriftsamers landsforbund (NRL) var representert i utvalget, ble ivaretatt i forslaget og utredningen, og dette var selvsagt bra. Men *meahcásteapmi* (samisk utmarksbruk) ble derimot ikke ivaretatt gjennom utvalgets lovforslag. På grunn av den i utvalget manglende representasjonen og hensynet til *meahcásteapmi* og *birgejupmi*, som er kulturbærende for samer i mange områder, og særlig i Finnmark, la dette grunnen for Sametingets videre behandling av saken i Sametingets plenum, med et særskilt fokus på hensynet til nettopp *meahcásteapmi* og *birgejupmi*.

I NOU 2024:10 var Sametinget fornøyd med at NRL har vært representert i utvalget for å ivareta reindriftens interesser, at reindriftens adgang til motorferdsel ble foreslått videreført direkte hjemlet i loven samt tilfreds med at samisk kulturutøvelse ble foreslått inn som et hensyn i formålsbestemmelsen.

Men selv om utvalget viste til betydningen av *meahcásteapmi* for samisk kultur og skrev hensynet til samisk kulturutøvelse inn i formålsparagrafen, så foreslo man i rapporten og lovforslaget likevel i praksis å begrense motorferdselen som er nødvendig for tilgang til tradisjonelle høstingsområder. Dette gjelder spesielt i forhold til kjøring på barmark i Finnmark, hvor forslaget innebærer at kjøring på barmark reduseres til kun traseer (nåværende åpne barmarksløyper), som er spesifisert i allerede gjeldende forskrifter. En fjerning av adgangen til å gi dispensasjoner etter dispensasjonstraseer på barmark for å kjøre til høstingsområder samt for transport av utsyr til hytter og gammer i barmarkperioden, vil sammen med en innstramning av kommunenes adgang til å dispensere fra loven, ramme *meahcásteapmi* og adgangen til tradisjonelle høstingsområder hardt. Resultatet av en slik fremgangsmåte kan derfor paradoksalt nok bli en lov som viser til hensynet til samisk kulturutøvelse for å hindre motorferdsel i forbindelse med *meahcásteapmi* og dermed også tilgangen til tradisjonelle høstingsområder. *Meahcásteapmi* og *birgejupmi* som jakt, fangst, sanking og innlandsfiske, er kulturbærende for samer i mange områder, og for å opprettholde kulturen er man avhengig av tilgang til nettopp tradisjonelle høstingsområder. Etter Sametingets syn kan staten heller ikke konkludere i forhold til et lovverk som begrenser *meahcásteapmi*, uten at man har hensyntatt og involvert representanter for *meahcásteapmi* i kunnskapsgrunnlaget.

Utvalget og lovforslaget hadde dermed ikke den nødvendige legitimiteten i forhold til *meahcásteapmi*, og dermed heller ikke i forhold til den samiske kulturutøvelsen samlet sett. Sametinget påpekte også at en ny motorferdsellov som overkjører *meahcásteapmi* og tilgangen til tradisjonelle høstingsområder, på tross av Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport med merknader, vil være en videreføring av en fornorskende linje ved å påtvinge samene storsamfunnets normer i forhold til naturbruk.

I plenumsvedtaket ba Sametinget også om konsultasjoner om ny motorferdsellov. Sametinget anså videre at det

i konsultasjonene og i andre videre prosesser ikke kunne være et selvstendig argument at man fra departementets og statens side har det travelt med på få vedtatt en ny lov.

Samlet sett kunne derfor Sametingets plenum i sitt vedtak i september 2024 ikke gi sin tilslutning til lovforslaget slik det fremkom i NOU 2024:10. Dette fordi lovforslaget ikke ivaretok tilgangen til tradisjonelle høstingsområder og hensynet til *meahcásteapmi* (samisk utmarksutøvelse) som også er kulturbærende for samisk kultur. Motorferdsellovutvalgets sammensetning og utvalgets utredning hadde heller ikke den nødvendige bredden, kompetansen og legitimiteten i forhold til samisk kulturutøvelse. Det er en forutsetning for en tilslutning til ny lov at den tar hensyn til *meahcásteapmi*, og at loven åpner for tilgang til tradisjonelle høstingsområder samt gammer og hytter som brukes som utgangspunkt for *meahcásteapmi*.

Prop. 61 L (2025-2026) – Lov om motorferdsel i utmark og vassdrag (motorferdselloven)

Sametinget fikk tilsendt utkastet til proposisjon for ny motorferdsellov i midten av januar 2026. Deretter ble det i løpet av januar og februar 2026 gjennomført i alt åtte møter om ny motorferdsellov mellom Sametinget og Klima- og miljødepartementet (KLD), fordelt på to politiske konsultasjoner og seks administrative møter. Vedlagt protokoll/referat redegjør for de samlede diskusjonene i og konklusjonene fra disse møtene, der noen deler er diskusjoner og noen deler er konsultasjoner.

Proposisjonen fulgte i store trekk stort sett Motorferdsellovutvalgets forslag og innstilling i NOU 2024:10. Sametinget mente at lovforslaget i proposisjonen, slik det første utkastet forelå, kraftig ville begrense samenes adgang til tradisjonelle områder og boplasser, vedhogst, duodji-materialer, fiskevann, småviltjaktområder og elgjaktsområder mv., på en måte som ikke er nødvendig for å ivareta hensynene til naturen eller hensynene til samisk reindrift. Det å for eks. ikke videreføre muligheter for en dispensasjonsordning, vil kunne få store negative konsekvenser for mulighetene til å utøve og videreføre samisk utmarksbruk til kommende generasjoner i de områder man tradisjonelt har brukt for sitt liv og opphelle.

Sametinget og KLD har også hatt ulikt syn på hva det er konsultasjonsplikt om i forbindelse med forslaget til ny motorferdsellov, og en del av temaene som har vært diskutert i møtene har etter departementets syn ikke vært omfattet av konsultasjonsplikten i sameloven. Sametinget mener at departementet ikke ensidig kan avgjøre hvilke deler av loven som er konsultasjonspliktig, særlig da hele lovutkastet har vært på høring under overskriften «Ny motorferdsellov» og hensynet til samisk kulturutøvelse er en del av lovens formål, jf. § 1 i lovforslaget. Dette er en lov som vil berøre samiske interesser direkte og potensielt ha stor betydning for samisk kulturutøvelse. Derfor var det Sametingets standpunkt overfor departementet at hele loven i utgangspunktet er konsultasjonspliktig, men konsultasjonsplikten begrenset seg selvsagt til de delene som kan berøre samiske interesser direkte. I diskusjonene mente departementet uttrykkelig og spesifikt at dispensasjonsordningen for Nord-Troms og Finnmark er ulovlig, og at det derfor ikke kan konsulteres om en videreføring av denne ordningen og den funksjon den har hatt i samiske samfunn fordi det ikke anses som gjeldende rett. Dette standpunktet fra departementet ble Sametinget meget overrasket over.

Sametinget var ikke enig i denne påstanden fra departementet. Fra Sametingets side ble det framhevet at dette er en ordning som har eksistert siden den gamle loven trådte i kraft for nesten 50 år siden, og som har vært helt nødvendig for at den samiske befolkningen skulle kunne komme frem til sine bruksområder i forbindelse med *birgejupmi* slik som tidligere. Etter Sametingets syn er denne ordningen med dispensasjoner en lovlig praksis, og den utstrakte bruken av dispensasjonsordningen i sentrale samiske kommuner viser at det nettopp er behov for å videreføre denne ordningen. Sametinget viset også til at folk har innrettet sitt virke og bruk etter disse vedtakene, samt at politi og naturoppsyn har godtatt kommunenes dispensasjoner som gyldige og i tråd med loven. Dette har medvirket til å danne en rettsforståelse hos utmarksbrukerne om at dagens motorferdsellov

tillater kjøring i forbindelse med utmarkshøsting. Det har derfor ikke vært noe grunnlag å betvile at praksisen for dispensasjon i forbindelse med *meahcásteapmi* har vært feil.

Det ble likevel en nokså god og konstruktiv dialog om disse temaene og det er funnet omforente løsninger på flere punkter på bakgrunn av diskusjonene. På bakgrunn av konsultasjonene om de delene av lovforslaget som berører samiske interesser direkte, ble det oppnådd enighet mellom Sametinget og KLD om utformingen av formålsbestemmelsen. Sametinget ønsket en justering i formålsbestemmelsen som i større grad synliggjør at hensynet til samisk kulturutøvelse ikke er likeverdig med hensynet til friluftsliv. Det ble oppnådd enighet om følgende ordlyd i bestemmelsen (med den siste endringen i kursiv):

«Loven skal sikre at motorferdsel i utmark og vassdrag skjer på en bærekraftig måte som ivaretar naturen, legger til rette for samisk kulturutøvelse og tar hensyn til friluftslivet.».

Merknaden til bestemmelsen ble justert tilsvarende.

På bakgrunn av dialogen om deler av lovforslaget som etter departementets syn ikke er konsultasjonspliktige, er det blant annet:

- Gjort endringer og presiseringer i merknadene til bestemmelsene om motorferdsel i jordbruksnæring (§ 13) og vedtransport (§ 16), samt dispensasjonsbestemmelsen i relasjon til godstransport til gammer (§ 39).

Når det gjelder *meahcásteapmi* mente Sametinget at loven måtte åpne for muligheten til å kjøre langs opparbeidede traseer til tradisjonelle høstingsområder, samt til gammer og hytter som benyttes som utgangspunkt for *meahcásteapmi*. Fortrinnsvis gjennom en bestemmelse nedfelt direkte i loven, eller alternativt og sekundært gjennom en forskriftshjemmel for å gi kommunene i Finnmark og Nord-Troms myndighet til å tillate motorisert ferdsel i utmark i forbindelse med *meahcásteapmi*.

På bakgrunn av den videre dialogen om ivaretagelse av hensynet til samisk utmarksbruk (*meahcásteapmi*) i ny motorferdsellov, ble det klart at departementet ikke ville åpne for en anerkjennelse av *meahcásteapmi* direkte i loven. Sametinget og departementet ble derfor omforent om at det legges inn en forskriftshjemmel som muliggjør at det åpnes for motorferdsel i forbindelse med samisk utmarksbruk (*meahcásteapmi*). Videre ble det enighet om at omtalen av samisk kulturutøvelse i proposisjonens kap. 5 skulle justeres for å klargjøre at samisk utmarksbruk kan utgjøre en vernet kulturutøvelse i SP art. 27 sin forstand. Sametinget fikk i forbindelse med dette inn en hel del ny tekst under kap. 5 som gjorde proposisjonsteksten mye bedre. Det ble dessuten også enighet om at departementet også vil legge til grunn at samisk utmarksbruk er en viktig og grunnleggende del av samisk kulturutøvelse.

Følgende forskriftshjemmel ble derfor foreslått under § 55 andre ledd:

«Departementet kan gi forskrift om at kommuner i Nord-Troms og Finnmark kan gi tillatelse til nødvendig motorferdsel på snødekt mark, islagte vassdrag og langs opparbeidede barmarkstraseer, så fremt det ikke er til vesentlig ulempe for formålet med loven og det ikke åpner for ferdsel i særlig større omfang enn det som var praksis da denne loven trådte i kraft.»

Det ble videre foreslått en tilføyelse i lovens overgangsbestemmelse (§ 57) som gir departementet anledning til å utsette tidsrommet som eksisterende vedtak skal gjelde for.

Oppsummert ble proposisjonsteksten mye bedre etter møtene og konsultasjonene med departementet enn det

som var utgangspunktet i det utkast til proposisjon som Sametinget først fikk oversendt. Selv om Sametinget ikke fikk gjennomslag for alt vi ønsket, fikk vi gjennomslag for enkelte ting i både selve lovteksten og i merknadene som samlet sett har gjort proposisjonen med lovforslag bedre.

Lovproposisjonen ble oversendt Stortinget 27. mars 2026:

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-61-l-20252026/id3154563/>

Vurdering

Sametingets utgangspunkt i forhold til proposisjonsteksten, har vært at det er behov for endringer ulike steder i lovforslaget for å sikre at regelverket er i samsvar med internasjonal urfolksrett, samt samiske og lokale rettsforståelser og sedvaner – særlig knyttet til samisk utmarksbruk (*meahcásteapmi*).

Sametinget mener proposisjonen ivaretar interessene til samisk reindrift på en god måte i og med at den direkte hjemmelen til motorferdsel i forbindelse med utøvelse av reindrift videreføres i lovproposisjonen. Sametinget mener det var bra at NRL var representert i motorferdsellovutvalget for å ivareta reindriftens interesser, men at det ikke var tilstrekkelig for å sikre samenes samlede interesser på en god måte. Sametinget beklager at vi ikke fikk bli konsultert om motorferdsellovutvalgets mandat og sammensetning. Motorferdsellovutvalgets mandat og sammensetning burde ha lagt opp til en bedre sikring av samiske interesser samlet sett, det burde ha hatt et mandat og en representativitet som også ivaretok interessene til samisk utmarksbruk. Sametinget mener at dette var svært uheldig i et lovarbeid som dette. Konsekvensen av dette ble at verken NOU 2024:10 eller departementets første utkast til lovproposisjon inneholdt unntak nødvendige for å sikre fortsatt samisk utmarksbruk godt nok i forhold til det generelle forbudet mot motorferdsel. Dermed la disse lovforarbeidene samlet sett heller ikke godt nok til rette for motorferdsel nødvendig for ivaretagelse og videreføring av samiske naturbaserte kulturutøvelser. *Meahcásteapmi* - samisk utmarksbruk er en grunnleggende del av samisk kulturutøvelse og utgjør en meget viktig del av selve grunnlaget til at det finnes samiske bosetninger i samiske områder. Sametinget mener at i dagens samfunnsforhold er en viss bruk av motorferdsel helt nødvendig for å på en meningsfull måte kunne bedrive samisk utmarksbruk.

Anerkjennelse av samisk kulturutøvelse

Ofte legger man til grunn at samisk utmarksbruk omfatter jakt, fangst fiske, bærplukking og vedhogst. Det gjør det selvsagt, men også sanking av planter og urter, skjæring av sennagress samt uthenting av tremateriale, bygningsmateriale og duodji-emner er en veldig viktig del av høstingen og utmarksbruken for mange samer. På kysten og i kystnære områder har man også sanking av tang, tare, skjell og fugleegg som viktige produkter for samene bosatt i disse områdene. Denne opplistingen er heller ikke uttømmende, det kan være både lokale og regionale forskjeller i høstingstradisjoner, alt ettersom hvilke produkter som har vært tilgjengelige ressurser, og det har vært tradisjon for å sanke. Det er også viktig å her påpeke at man gjerne ser på jakt, fangst og fiske som menns ansvarsområder, og at disse aktivitetene derfor ofte har fått større fokus og oppmerksomhet når det gjelder utmarksbruken. Der har samtidig kvinners og barns tradisjonelle bruk av utmarka, som for eksempel ved bærplukking, sanking av sennagress og bark samt fiske i nærliggende vann og elver, sjelden blitt trukket fram og gjort til gjenstand for debatt i forbindelse med motorferdsel, foruten kanskje når det gjelder multebærplukking. Men det er viktig å nyansere dette bildet, slik at man også vier større oppmerksomhet til kvinners utmarksutøvelse med kunnskap om utmark, høstingsområder og behov for å utnytte disse, slik at dette også er med i grunnlaget.

Etter Sametingets syn er det ikke tvil om at samenes utmarksbruk omfattes av kulturbegrepet i SP artikkel 27, se f.eks. menneskerettighetskomiteens generelle kommentar avsnitt 7 og komiteens omfattende praksis. Det er en feilslutning å legge til grunn at fordi en næring også kan være kulturutøvelse, er det et krav om at kulturutøvelsen må være en næring før den kan være en vernet del av kulturutøvelsen. Sametinget har derfor vært kritisk til departementets tilnærming til SP 27 i forbindelse med arbeidet med proposisjonen, og til slutningen om at staten ikke er forpliktet til å legge rette for samenes kulturutøvelse i forbindelse med *meahcásteapmi* etter folkeretten, og mener det er nødvendig å foreta en regulering som også ivaretar samisk utmarksbruk. Særlig for Nord-Troms og Finnmark mener Sametinget at proposisjonen ikke balanserer hensynene mellom natur og samisk kulturutøvelse, herunder samisk reindrift og samisk utmarksbruk, godt nok. Det er i dette området hvor kommunene har hatt en praksis med at gi dispensasjoner for motorferdsel i forbindelse med utmarksbruk. Sametinget mener at departementets analyse og tolkning av SP 27 i denne delen har vært for bastant. Sametinget mener også det er en svakhet ved både NOUen og proposisjonen at betydningen av samisk utmarksbruk ikke er nærmere utredet i forbindelse med lovarbeidet, slik som Sametinget tidligere har påpekt og ønsket.

Sametinget legger også til grunn at samisk utmarksbruk i Nord-Troms og Finnmark er så omfattende at de kan gi grunnlag til samiske eiendomsrettigheter og bruksrettigheter basert på hevd og alderstids bruk, jf. høyesterettsdommene i hhv. Svartskogen, Nesseby-saken og Karasjok-saken. Det vil da være merkelig hvis samisk utmarksbruk ikke skal sees på som en grunnleggende og viktig del av samisk kultur, og som en form for kulturutøvelse vernet etter SP 27. Tilsvarende er reindriftens bruksrettigheter baserte på alderstids bruk, jf. blant annet Selbu-dommen. Både *meahcásteapmi* og reindrift er etter Sametingets syn så elementære og vesentlige deler av samisk kultur at begge omfattes av vern og plikter etter SP artikkel 27.

Etter samisk rettsoppfatning dekker begrepet *birgejupmi* (selvforsørging) og *meahcásteapmi* også innhøsting som ikke gir økonomisk inntekt nok til å være MVA-registrert. Birgejupmi eller selvforsørging inngår likevel som en helt grunnleggende del i husholdet hos de aller fleste personer i samiske bygder. *Meahcásteapmi* utgjør derfor et viktig tilleggsbidrag til den totale husholdsøkonomien og kan i mange tilfeller være avgjørende for folks totale inntjening og mulighet til å bosette seg i sine områder. Norske myndigheter har i flere sammenhenger foretatt et skarpt skille mellom næringsvirksomhet med dokumentert inntektsgrunnlag på den ene siden og fritidsaktivitet på den andre. Dette samsvarer ikke med samisk rettsoppfatning og sedvane. Næringsutøvelse kan også være kulturutøvelse, men kulturutøvelse behøver ikke være næringsutøvelse.

Inntektskravet i forhold til utmarksnæring i motorferdselsregelverket og praktiseringen av det, stimulerer til at lokal samisk befolkning fungerer som tilretteleggere, for transport, for tilreisende turister med god økonomi, mens tilgangen begrenses for de lokales høstingsmuligheter og kulturutøvelse, noe som bryter med folks rettsfølelse.

I Finnmark har man også hatt et lite utbygd nett av bilveier, både vanlige veier og enklere skogsveier. Ferdsel utenfor tilrettelagte veier har derfor vært vanlig langt opp i tid, for eksempel med hest eller kjørerain. Av Norges om lag 50 000 kilometer med skogsbilveier finnes bare 250 av disse i Finnmark (se rapporten *Lokal forvaltning av motorferdsel i Kautokeino, Alta, Karasjok og Tana kommune*, s. 27), selv om Finnmark er et av de desidert største fylkene i Norge.

Forholdet til Sannhets- og forsoningskomisjonens rapport

Både Motorferdsellovutvalgets og departementets vurderinger av samisk kulturutøvelse under arbeidet med ny

motorferdsellov, har gitt et inntrykk av en argumentasjon for hvor langt storsamfunnet kan gå for å redusere motorferdsel i forbindelse med samisk tradisjonell utmarksutøvelse - *meahcásteapmi*. I NOU 1997:4 Naturgrunnlaget for samisk kultur på side 484 så står følgende:

«Spørsmålet om motorferdsel i utmark kan ikke anses som et rettighetsspørsmål. Den fremtidige reguleringen av motorferdselen i kommuner og bygdebruksområder i Finnmark vil imidlertid indirekte kunne ha stor faktisk betydning både for kommunens innbyggers bruk av de lokale utmarksgoder og bygdefolks bruk av sitt bruksområde. Utmarksutøvelse er kulturutøvelse, og motorferdsel må ses i sammenheng med samisk lokalbefolknings tilgang til høstings og ressursområder, og dermed muligheten for denne kulturutøvelsen. Det er fra miljøforvaltningens side en gjentakende fokusering på at motorferdsel ikke er en samisk rett, og lite fokus på motorferdselsforvaltningens konsekvenser for muligheten til kulturutøvelse ved jakt, fangst, sanking, innlandsfiske samt andre aktiviteter som er av kulturbærende betydning for bofaste samer.»

Både utformingen av mandatet og utvalgssammensetningen til NOU 2024:10, hvor man ikke hadde noen representant for *meahcásteapmi* (samisk utmarksbruk), og at man verken i NOUen eller i lovproposisjonen har anerkjent knyttet til *meahcásteapmi* i de konkrete disponeringene loven legger opp til, er særlig graverende i lys av Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport. Denne rapporten har et eget kapittel om utmarksressursene (kap. 23). Slik beskriver kommisjonen begrepet *Meahcásteapmi*:

«Den samiske høstingen av naturgrunnlaget er av en annen karakter enn det som en på norsk kaller «utmarksnyring». Det norske skillet mellom inn- og utmark refererer til bondesamfunnets ressursbruk. Innmark var for dyrking og bosetting, mens utmark var de områdene som ikke var dyrkbare, eller villmark. Innmark var «kultur», mens utmark var «natur». Samisk terminologi har derimot ikke dette skillet. I de siste 150 årene er denne utmarken blitt gjenstand for friluftsliv, det være seg sportsfiske, jakt, hundekjøring eller turgåing. Meahcci viser til det totale ressursområdet som kan utnyttes; det samiske livsrom. Begrepet må forstås ut fra den konkrete bruken man gjør av ressursene, som for eks. luomemeahcci (der hvor en plukker muldebær) eller muorrameahcci (der hvor man hugger ved). Høsting av slike fornybare naturgoder dannet grunnlaget for livsoppholdelse – birgejummi. Samisk språk har ikke noe begrep for «natur» i norsk forstand, og skiller heller ikke mellom natur og kultur, et skille som er grunnleggende i en vestlig forståelse.

Det nordsamiske begrepet meahcci er ikke bare natur eller utmark, det favner både naturgodene og menneskers bruk av dem. Meahcásteapmi, hvordan erfaringsbasert kunnskap gjør det mulig å høste av naturgodene på en bærekraftig måte, er et begrep som gjør skillet mellom natur og kultur meningsløst i en samisk tilnærming. Norsk naturforvaltning er et eksempel på hvordan det dette skillet får konsekvenser for den samiske ressursbruken. Her skiller en mellom «naturlandskap», det vil si landskap med fravær av menneskelig bruk, og «kulturlandskap», landskap preget av menneskelige inngrep. Begge disse to landskapstypene tillegges moralske verdier og favoriseres i form av vern og økonomiske støtteordninger. Den tradisjonelle samiske landskapsbruken faller dermed mellom to stoler.»

(Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport s.597-598)

I Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport står også følgende under kapitlet om utmarksressurser:

«Debatten om motorferdsel i utmark handler for mange nettopp om muligheten til å høste av naturressursene når det er nødvendig, og å ikke bli hindret gjennom ulike forskrifter.»

(Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport, side 606).

Sannhets- og forsoningskommisjonen konkluderer med at det har hatt og har fornorskende effekt å legge norsk forvaltningsforståelse og skiller av natur, utmarksnæring, naturlandskap og kulturlandskap til grunn for *meahcásteapmi* (samisk utmarksbruk).

Lokal forvaltning

En innstramming av kommunenes dispensasjonsmyndighet for *meahcásteapmi* uten at andre ordninger hjemles i en ny motorferdsellov vil kunne for store negative konsekvenser for samisk kulturutøvelse dersom man fjerner adgangen til å kjøre til høstingsområder og transport av utstyr til hytter, gammer og mer eller mindre faste leirplasser. Det er fra samiske kommuners og utmarksutøveres ståsted slik at det på mange måter er kommunenes praksis de siste 50 årene som har fungert som en sikkerhetsventil for å kunne ivareta hensynet til *meahcásteapmi*. Spesielt sett i lys av Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport bør man også fra statens side isteden se på hvordan man, også i motorferdselloven, kan og skal legge til rette for *meahcásteapmi* som er kulturbærende for mange samer. Den samiske befolkningens kulturutøvelse gjennom *meahcásteapmi* er i høyeste grad også historiske forhold som må kvalifisere for en differensiering i regelverket.

Sametinget ønsker i utgangspunktet også å gi kommuner i Nord-Troms og Finnmark råderett til å bestemme når snøskuterløyper skal åpnes og stenges, og dermed flytte ansvaret bort fra statsforvalterne. Kommunene har i dag ansvar for fastsetting av løyper. Kommunene må ta hensyn til reindriftas og andre beitenæringers behov ved valg av trasé og åpningstider for løype. Ved å flytte ansvaret fra statsforvalter til kommunene sikres mer fleksibel sambruk av områder som både ivaretar reindrifta og beitenæringers behov for ro og lokalbefolkningens tilgang til ferdsel i naturen.

Prop. 61 L (2025-2026)

I løpet av januar og februar 2026 ble det gjennomført i alt åtte møter om ny motorferdsellov mellom Sametinget og Klima- og miljødepartementet (KLD), fordelt på to politiske møter og seks administrative møter. Sametinget fikk i konsultasjonene med departementet rettet opp mye av utredningens og proposisjonsutkastets mangler i forhold til samisk kulturutøvelse i sin helhet. Selve konsultasjonsprosessen i denne korte perioden var god, men konsultasjonenes tidsramme var satt for kort til å realistisk sett kunne oppnå enighet i en sak så omfattende og viktig som denne.

Sametinget er spesielt fornøyd med at den samiske reindriftens mulighet for motorferdsel videreføres i den nye loven og at det ble oppnådd enighet om formuleringen når det gjelder omtalen av samisk kulturutøvelse i formålsbestemmelsen. Men Sametinget har også et spesielt fokus på samisk utmarksbruk (*meahcásteapmi*) og mener at loven må anerkjenne og åpne for muligheten til å kjøre langs opparbeidede traseer til tradisjonelle høstingsområder, samt til gammer og hytter som benyttes som utgangspunkt for *meahcásteapmi*. Dette fortrinnsvis gjennom en bestemmelse direkte nedfelt i loven, dette er Sametingets foretrukne løsning for *meahcásteapmi*. I løpet av konsultasjonsprosessen fikk Sametinget imidlertid ikke gehør for et lovfestet unntak for *meahcásteapmi*, og heller ikke for et bruk av ordet *meahcásteapmi* i lovteksten. Sametinget fikk derimot gehør for en rekke presiseringer og at muligheter til dispensasjoner for *meahcásteapmi* skal forskriftsfestes for Nord-Troms og Finnmark, på en måte som ivaretar samiske tradisjoner. I proposisjonen er det lagt inn en forskriftshjemmel under § 55 andre ledd for å gi kommunene i Finnmark og Nord-Troms myndighet til å tillate motorisert ferdsel i utmark i forbindelse med *meahcásteapmi*. Sametinget og departementet ble omforent om dette, men for Sametinget er dette en sekundær løsning når ikke departementet ville akseptere Sametingets foretrukne løsning. Gjennom § 57 i lovforslaget videreføres forskrifter og enkeltvedtak etter motorferdselloven i

inntil fem år etter at den nye loven trer i kraft. Dette er for å sikre at nå gjeldende muligheter for kommuner i Nord-Troms og Finnmark til å fatte vedtak om dispensasjoner skal videreføres til de erstattes av ny forskrift etter § 55. Sametinget mener imidlertid departementet kunne ha uttrykt dette tydeligere i merknadene til § 57.

Vår foretrukne løsning for *meahcásteapmi* er et nytt andre ledd under § 39 (i kursiv):

«§ 39 Dispensasjon til motorferdsel ved særlige behov

Kommunen kan gi tillatelse (dispensasjon) til motorferdsel dersom det er strengt nødvendig for å dekke et særskilt behov og det ikke er grunn til å anta at motorferdselen vil føre til nevneverdig skade på naturen eller vesentlig ulempe for friluftsliv eller samisk kulturutøvelse.

Kommunene i Nord-Troms og Finnmark kan gi tillatelse (dispensasjon) til barmarks- og vintertraseer for å sikre tradisjonelt samisk utmarksbruk (meahcásteapmi), så fremt det ikke er til vesentlig ulempe for formålet med loven og det ikke åpner for ferdsel i særlig større omfang enn det som var praksis da denne loven trådte i kraft.

Dersom det er nødvendig for å ivareta nasjonale eller viktige regionale natur og friluftslivsinteresser eller hensynet til samisk kulturutøvelse, kan Kongen i forskrift midlertidig legge myndigheten til å gi dispensasjon etter denne paragrafen til statlig eller regionalt organ. En forutsetning for flytting av myndighet etter første punktum at kommunen ikke har endret ulovlig praksis til tross for veiledning. Kommunen skal forhåndsvarsles og gis anledning til å endre praksis før forslag til forskrift sendes på høring.»

Dette vil etter Sametingets syn ivareta *meahcásteapmi* på en bedre og tydeligere måte, og som er mer i tråd med urfolksrettslige prinsipper. Sametinget har i den siste tiden imidlertid notert seg den sterke kritikken mot deler av proposisjonen, og er bekymret for at de ulike hensynene til de samiske interessene kan risikere å bli svekket dersom Stortinget ønsker å gjøre mer omfattende endringer i proposisjonen.

Det dreier seg imidlertid ikke om fri kjøring i fritidsøyemed uten mål og mening, uten det er snakk om å kunne ha tilgang til tradisjonelle bruksområder i forbindelse med utøvelse av *meahcásteapmi* og *birgejupmi* etter tidligere praksis og sedvane knyttet til personer og familier med tilhørighet til de aktuelle bruksområdene. Det må særlig for Finnmark bemerkes at samiske grupper har bruksrettigheter til sine tradisjonelle bruksområder, og at disse ofte kan ligge langt unna vei. Det er begrenset med hytter og gammer i de samiske bygdenes tradisjonelle bruksområder, i stedet bruker de bofaste samene i høy grad flyttbare lavvuer på mer eller mindre faste leirplasser ved bruk av sine områder. Viss motorferdsel er helt nødvendig til å kunne fortsette bruke de områder man tradisjonelt har rett til. Sametinget mener at det minimumsnivå av nødvendig tilrettelegging for samisk utmarksbruk som nå er anerkjent i proposisjon, ikke må understiges eller svekkes i verken Energi- og miljøkomiteens innstilling til Stortinget eller i Stortingets vedtak.

Sametingsrådets innstilling

Sametinget mener det er behov for endringer i motorferdselsregelverket for bedre å sikre at det er i samsvar med internasjonal urfolksrett samt samiske og lokale rettsforståelser og sedvaner, herunder lokale samiske tradisjonsbrukeres rett og prioriterte adgang til nyttebasert motorferdsel tilknyttet *meahcásteapmi*.

Lovverket som regulerer motorferdsel i utmark, har stor betydning for samisk kulturutøvelse. Sametinget mener at *meahcásteapmi* (samisk utmarksbruk) og boazodoallu (samisk reindrift) er meget viktige grunnleggende deler av samisk kulturutøvelse, og at begge disse kulturutøvelsene er vernet av SP artikkel 27. En annen tolkning vil

være urimelig og ikke i tråd med det samiske folkets egen rettsforståelse. *Meahcasteapmi* og *boazodoallu* er viktige for videreføring av samisk kultur og språk til kommende generasjoner.

Sametinget mener også at en lovgivning fullt ut i tråd med NOU 2024: 10 og departementets første proposisjonsutkast vil være svært problematisk i forhold til SP artikkel 27. Sametinget ønsker proposisjonens § 1 velkommen. Sametinget mener at Stortinget bør legge til grunn at både samisk reindrift og annen samisk utmarksbruk (*meahcásteapmi*) er kulturutøvelser som er omfattet av kulturvernet etter SP artikkel 27. Dette vil være i tråd med både Sametingets og departementets syn, jf. proposisjonen side 60 f.

Det er bra og i tråd med Sametingets syn at samisk kulturutøvelse er inne i formålsparagrafen i lovforslaget. Det er derfor også en forutsetning for Sametinget at loven ellers også tar hensyn til *meahcásteapmi* og tilgangen til tradisjonelle høstingsområder. Sametinget vil ikke kunne gi tilslutning til en lovgivning, som ikke tillater eller vanskeliggjør muligheten for å kjøre etter opparbeidete traseer til tradisjonelle høstingsområder på både barmark og snødekt mark, samt til gammer, hytter og mer eller mindre faste leirplasser som brukes som utgangspunkt for *meahcásteapmi*. Det er gjerne i tradisjonelle høstingsområder og samers tradisjonelle tilholdsområder, hvor gammer, hytter og leirplasser utenfor de opparbeidete løypene ofte ligger.

Sametinget mener derfor primært at omtalen og tilgangen til *meahcásteapmi* også bør nedfelles direkte i loven. Vår foretrukne løsning er at det legges inn et nytt andre ledd under § 39:

«Kommunene i Nord-Troms og Finnmark kan gi tillatelse (dispensasjon) til barmarks- og vintertraseer i forbindelse med tradisjonelt samisk utmarksbruk (meahcásteapmi), så fremt det ikke er til vesentlig ulempe for formålet med loven og det ikke åpner for ferdsel i særlig større omfang enn det som var praksis da denne loven trådte i kraft.»

Det er ikke noen hindring at en slik løsning med *meahcásteapmi* nedfelt direkte i loven kombineres med en forskrift som nærmere regulerer hvordan *meahcásteapmi* skal forstås, og med retningslinjer over hvilken avgrensning og praksis som skal gjelde i forbindelse med dispensasjonsbehandlingen. En slik forskriftsløsning måtte i så fall konsulteres med Sametinget og andre berørte aktører og relevante organisasjoner før ikrafttreden.

Alternativet til dette er, slik det også fremgår i proposisjonen, å legge inn en hjemmel under § 55 som åpner for at det kan utarbeides en forskrift med særskilte regler for områdene Finnmark og Nord-Troms, som gir kommunene adgang til å gi tillatelser for motorisert ferdsel i utmark i forbindelse med *meahcásteapmi*. Sametinget kan akseptere dette som en sekundær løsning, jf. konsultasjonene med KLD om utkastet til lovproposisjon. Dette er i tråd med det Sametinget aksepterte da vi ikke fikk gjennomslag for vår foretrukne løsning. Sametinget ønsker i tillegg at begrepet *meahcásteapmi* også tas inn i selve lovparagrafen, for å synliggjøre betydningen av samisk kulturutøvelse og styrke den samiske begrepsbruken. Paragrafen vil da ha følgende ordlyd:

«Departementet kan gi forskrift om at kommuner i Nord-Troms og Finnmark kan gi tillatelse til nødvendig motorferdsel i forbindelse med samisk utmarksbruk (meahcásteapmi) på snødekt mark, islagte vassdrag og langs opparbeidede barmarkstraseer, så fremt det ikke er til vesentlig ulempe for formålet med loven og det ikke åpner for ferdsel i særlig større omfang enn det som var praksis da denne loven trådte i kraft.»

En ny motorferdsellov som overkjører *meahcásteapmi* og tilgangen til tradisjonelle høstingsområder, på tross av Sannhets- og forsoningskommisjonens merknader, vil være en videreføring av en fornorskende linje ved å påtvinge samene storsamfunnets normer i forhold til naturbruk. Sametingets plenum kan ikke under noen omstendigheter gi sin tilslutning til en lov som kan medføre en nektelse av *meahcásteapmi* (samisk utmarksbruk)

eller vanskeliggjøre videreføring av denne kulturen.

Dersom lovproposisjonen i forbindelse med Stortingets behandling skulle bli sendt tilbake til regjeringen for ny behandling, minner Sametinget om det i så tilfelle utløser nye konsultasjoner mellom Sametinget og regjeringen i sakens anledning. Det samme gjelder for Stortinget om man velger å innstille på endringer i lovproposisjonen som vil kunne påvirke samiske interesser direkte, og som ikke tidligere har vært gjenstand for konsultasjoner med Sametinget, jf. Stortingets forretningsorden § 27 b.

Sametingsrådet – plenumsaker _009/26

Sametingsrådets innstilling

Sametinget mener det er behov for endringer i motorferdselsregelverket for bedre å sikre at det er i samsvar med internasjonal urfolksrett samt samiske og lokale rettsforståelser og sedvaner, herunder lokale samiske tradisjonsbrukeres rett og prioriterte adgang til nyttebasert motorferdsel tilknyttet *meahcásteapmi*.

Lovverket som regulerer motorferdsel i utmark, har stor betydning for samisk kulturutøvelse. Sametinget mener at *meahcásteapmi* (samisk utmarksbruk) og *boazodoallu* (samisk reindrift) er meget viktige grunnleggende deler av samisk kulturutøvelse, og at begge disse kulturutøvelsene er vernet av SP artikkel 27. En annen tolkning vil være urimelig og ikke i tråd med det samiske folkets egen rettsforståelse. *Meahcásteapmi* og *boazodoallu* er viktige for videreføring av samisk kultur og språk til kommende generasjoner.

Sametinget mener også at en lovgivning fullt ut i tråd med NOU 2024: 10 og departementets første proposisjonsutkast vil være svært problematisk i forhold til SP artikkel 27. Sametinget ønsker proposisjonens § 1 velkommen. Sametinget mener at Stortinget bør legge til grunn at både samisk reindrift og annen samisk utmarksbruk (*meahcásteapmi*) er kulturutøvelser som er omfattet av kulturvernet etter SP artikkel 27. Dette vil være i tråd med både Sametingets og departementets syn, jf. proposisjonen side 60 f.

Det er bra og i tråd med Sametingets syn at samisk kulturutøvelse er inne i formålsparagrafen i lovforslaget. Det er derfor også en forutsetning for Sametinget at loven ellers også tar hensyn til *meahcásteapmi* og tilgangen til tradisjonelle høstingsområder. Sametinget vil ikke kunne gi tilslutning til en lovgivning, som ikke tillater eller vanskeliggjør muligheten for å kjøre etter opparbeidete traseer til tradisjonelle høstingsområder på både barmark og snødekt mark, samt til gammer, hytter og mer eller mindre faste leirplasser som brukes som utgangspunkt for *meahcásteapmi*. Det er gjerne i tradisjonelle høstingsområder og samers tradisjonelle tilholdsområder, hvor gammer, hytter og leirplasser utenfor de opparbeidete løypene ofte ligger.

Sametinget mener derfor primært at omtalen og tilgangen til *meahcásteapmi* også bør nedfelles direkte i loven. Vår foretrukne løsning er at det legges inn et nytt andre ledd under § 39:

«Kommunene i Nord-Troms og Finnmark kan gi tillatelse (dispensasjon) til barmarks- og vintertraseer i forbindelse med tradisjonelt samisk utmarksbruk (meahcásteapmi), så fremt det ikke er til vesentlig ulempe for formålet med loven og det ikke åpner for ferdsel i særlig større omfang enn det som var praksis da denne loven trådte i kraft.»

Det er ikke noen hindring at en slik løsning med *meahcásteapmi* nedfelt direkte i loven kombineres med en

forskrift som nærmere regulerer hvordan *meahcásteapmi* skal forstås, og med retningslinjer over hvilken avgrensning og praksis som skal gjelde i forbindelse med dispensasjonsbehandlingen. En slik forskriftsløsning måtte i så fall konsulteres med Sametinget og andre berørte aktører og relevante organisasjoner før ikrafttreden.

Alternativet til dette er, slik det også fremgår i proposisjonen, å legge inn en hjemmel under § 55 som åpner for at det kan utarbeides en forskrift med særskilte regler for områdene Finnmark og Nord-Troms, som gir kommunene adgang til å gi tillatelser for motorisert ferdsel i utmark i forbindelse med *meahcásteapmi*. Sametinget kan akseptere dette som en sekundær løsning, jf. konsultasjonene med KLD om utkastet til lovproposisjon. Dette er i tråd med det Sametinget aksepterte da vi ikke fikk gjennomslag for vår foretrukne løsning. Sametinget ønsker i tillegg at begrepet *meahcásteapmi* også tas inn i selve lovparagrafen, for å synliggjøre betydningen av samisk kulturutøvelse og styrke den samiske begrepsbruken. Paragrafen vil da ha følgende ordlyd:

«Departementet kan gi forskrift om at kommuner i Nord-Troms og Finnmark kan gi tillatelse til nødvendig motorferdsel i forbindelse med samisk utmarksbruk (meahcásteapmi) på snødekt mark, islagte vassdrag og langs opparbeidede barmarkstraseer, så fremt det ikke er til vesentlig ulempe for formålet med loven og det ikke åpner for ferdsel i særlig større omfang enn det som var praksis da denne loven trådte i kraft.»

En ny motorferdsellov som overkjører *meahcásteapmi* og tilgangen til tradisjonelle høstingsområder, på tross av Sannhets- og forsoningskommisjonens merknader, vil være en videreføring av en fornorskende linje ved å påtvinge samene storsamfunnets normer i forhold til naturbruk. Sametingets plenum kan ikke under noen omstendigheter gi sin tilslutning til en lov som kan medføre en nektelse av *meahcásteapmi* (samisk utmarksbruk) eller vanskeliggjøre videreføring av denne kulturen.

Dersom lovproposisjonen i forbindelse med Stortingets behandling skulle bli sendt tilbake til regjeringen for ny behandling, minner Sametinget om det i så tilfelle utløser nye konsultasjoner mellom Sametinget og regjeringen i sakens anledning. Det samme gjelder for Stortinget om man velger å innstille på endringer i lovproposisjonen som vil kunne påvirke samiske interesser direkte, og som ikke tidligere har vært gjenstand for konsultasjoner med Sametinget, jf. Stortingets forretningsorden § 27 b.